

Lausunto Helsingin Viikinrannan-Lahdenväylän osayleiskaavasta, ehdotusvaihe

Maakuntahallitus 24.02.2025

41/06.02.00/2022

Tiivistelmä

Helsingin kaupunki pyytää lausuntoa Viikinrannan-Lahdenväylän osayleiskaavan ehdotusvaiheen aineistosta. Lausunnossa tuodaan esiin, että osayleiskaavassa osoitettu maankäytön tehostaminen kestävään joukkoliikenteeseen tukeutuen on maakuntakaavan tavoitteiden mukaista. Osayleiskaavalla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia Lahdenväylään, joka säilyy pääväyläasetuksen tason I väylänä. Virkistysalueita, suojelualuetta ja koko kaava-aluetta koskevat määräykset edistävät Natura-arvojen turvaamista. Kaavan ilmastovaikutukset on tunnistettu hyvin, mutta keinoja niiden vähentämiseksi tulisi käsitellä kattavammin. Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää antaa ehdotuksen mukaisen lausunnon.

Asian vireilletulo

Helsingin kaupungin yleissuunnittelupalvelu pyytää lausuntoa Viikinrannan-Lahdenväylän osayleiskaavan ehdotuksesta. Lausuntopyyntö on saapunut 19.12.2024 ja lausunto pyydetään 31.1.2025 mennessä. Uudenmaan liitto on saanut lausunnonle lisäaikaa 28.2.2025 asti.

Suunnitteluun liittyvä aineisto on esillä Helsingin karttapalvelussa osoitteessa kartta.hel.fi/suunnitelmat.

Asian tausta

Kaavan tavoitteet ja aikataulu

Yleiskaavan 2016 toteuttamisohjelma on päivitetty uuden kaupunkistrategian mukaiseksi ja päivityksen yhteydessä on tarkasteltu yleiskaavakokonaisuuden täydentämis- ja muuttamistarpeita koko kaupungin alueella. Viikinrannan-Lahdenväylän alueen yleiskaavallisen tilanteen päivittäminen on määritelty yhdeksi ensisijaisista muutostarpeista Helsingissä.

Suunnittelualue käsittää Lahdenväylän varren reuna-alueita Koskelasta Kehä I:lle. Osayleiskaavalla laajennetaan kantakaupunkia Lahdenväylän suunnassa, tiivistetään kaupunkirakennetta Viikin-Malmin pikaraitiotien joukkoliikennevyöhykkeellä, turvataan Vanhankaupunginlahden Natura-arvot sekä yhteensovitetään Lahdenväylän liikenteellinen toimivuus kehittyvän kaupunkirakenteen kanssa.

Osayleiskaava laaditaan oikeusvaikutteisena. Tavoitteena on laatia osayleiskaava valtuustokauden 2021-2025 aikana.

Yleiskaava ja muut suunnitelmat

Yleiskaava 2016 osoitti Lahdenväylän käytävään kantakaupunkimaista rakentamista, jolla Viikin alueellinen keskusta yhdistyy kantakaupunkiin. Korkein hallinto-oikeus kumosi Lahdenväylän kaupunkibulevardimerkin ja siihen välittömästi liittyvät kantakaupunkimerkin. Kumotun alueen osalta voimassa on Yleiskaava 2002. Lisäksi alueella on voimassa Helsingin maanalainen yleiskaava 2021.

Osayleiskaava-alue kuuluu Viikin–Malmin pikaraitiotien yleissuunnitelmaan. Viikin-Malmin pikaraitiotietä suunnitellaan uutena joukkoliikenteen runkoyhteytenä keskustasta Viikin kautta Malmille.

Maakuntakaava

Helsingin seudun vaihemaakuntakaava (jatkossa maakuntakaava) ohjaa osayleiskaavan laadintaa. Maakuntakaavan yleiset suunnittelumääräykset edellyttävät ilmastonmuutoksen hillinnän ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta kestäviä ratkaisuja. Alue- ja yhdyskuntarakennetta tulee kehittää olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuen. Liikenteen ympäristöhaittoja tulee minimoida sekä edistää kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä. Luonnon, maiseman ja kulttuuriympäristön arvot tulee turvata ja varmistaa erityisesti Natura 2000 -ohjelmaan sisällytettyjen alueiden arvojen säilyminen.

Yleisten suunnittelumääräysten lisäksi osayleiskaava-alueeseen kohdistuvat seuraavat maakuntakaavamerkinnot määräyksineen:

- Keskustatoimintojen alue
- Taajamatoimintojen kehittämisvyöhyke
- Pääkaupunkiseudun ydinvyöhyke
- Maakunnallisesti merkittävä tie
- Joukko- ja/tai tavaraliikenteen kannalta merkittävä tie tai katu
- Seudullisesti merkittävä tie
- Joukkoliikenteen vaihtopaikka
- Virkistysalue
- Viheryhteystarve
- Suojelualue
- Natura 2000 -alue
- Kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeä alue
- Voimajohto
- Jätevesitunneli
- Yhdyskuntateknisen huollon alue

Uudenmaan liiton aiemmat lausunnot

Uudenmaan maakuntahallitus antoi 13.5.2024 lausunnon osayleiskaavan luonnoksesta. Lausunnossaan liitto kiinnitti huomiota suunnittelualueen hyviin edellytyksiin kehittää yhdyskuntarakennetta kestävään liikkumiseen tukeutuen. Kaupunkirakenteen tiivistämisen reunaehtona on huomioitava Lahdenväylän merkitys valtakunnallisena ja seudullisena joukkoliikenteen ja tavaraliikenteen yhteytenä sekä vaikutukset Vanhankaupunginlahden Natura-alueeseen ja Vantaanjoen viheryhteyteen. Liiton lausunto on huomioitu kaavaluonnoksen valmistelussa.

Ehdotus lausunnoksi

Yhdyskuntarakenne

Osayleiskaava on maakuntakaavassa taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä ja Koskelantien eteläpuolelta lisäksi pääkaupunkiseudun ydinvyöhykettä. Taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tulee kehittää tiiviinä ja monipuolisena asumisen, työpaikkojen ja palveluiden kokonaisuutena ja pääkaupunkiseudun ydinvyöhykettä on suunniteltava joukkoliikenteeseen, kävellyyn ja pyöräilyyn tukeutuvana muuta taajamatoimintojen kehittämisvyöhykettä tehokkaammin rakennettavana alueena.

Osayleiskaavan tavoite tiivistää Lahdenväylän ympäristöä joukkoliikenteen kannalta edullisella vyöhykkeellä on maakuntakaavan mukaista edistään kasvun kestävä ohjaamisen tavoitteita ja verkostomaisen joukkoliikennekaupungin kehittämistä. Osayleiskaavan mitoitukset sekä pikaraitiotietä koskeva ratkaisu tukevat maankäytön tehostamisen ja kestävä liikunnan paikallista ja seudullista yhteensovittamista. Uudenmaan liitto kannustaa osayleiskaava-alueella maankäytön tehokkaaseen käyttöön elinympäristön viihtyvyys, terveellisyys sekä luonto- ja maisema-arvot huomioiden.

Liikenne

Lahdenväylä, Kustaa Vaasan tie, Koskelantie

Helsingin seudun vaihemaakuntakaavassa Lahdenväylä, Kustaa Vaasan tie ja Koskelantie Lahdenväylän länsipuolella on osayleiskaavan kohdalla osoitettu liikenteen, etenkin joukko- ja/tai tavaraliikenteen kannalta merkittäväksi tieksi tai kaduksi. Lahdenväylä on kaava-alueella osin maantie ja osin katu. Hallinnollisen luokan muutos tapahtuu Koskelan eritasoliittymän kohdalla, jonka eteläpuolella valtatie 4 on katu ja pohjoispuolella maantietä. Lahdenväylän ja Kustaa Vaasan tien yhteys on keskeinen valtakunnallisen ja pitkänmatkaisen tavaraliikenteen reitti sekä joukkoliikennekäytävä, joka johtaa mm. Eteläsatamaan ja Katajanokalle sekä Kampin terminaaliin. Kaava-alueella Koskelantie on merkitykseltään mahdollisesti muuttuva linja-autoliikenteen reitti. Maakuntakaavan suunnittelumääräyksen mukaan valtakunnallisen ja pitkänmatkaisen tavaraliikenteen yhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet on turvattava niin kauan kuin Helsingin kantakaupungissa on valtakunnallisesti merkittäviä henkilö- ja tavaraliikenteen terminaaleja.

Kaavaselostuksen mukaan kaavaratkaisulla ei itsessään ole merkittäviä vaikutuksia Lahdenväylään. Kaavassa suurin muutos Lahdenväylän nykytilaan on pikaraitiotien mahdollistaminen Lahdenväylän viereen, mikä kaventaa muutamassa kohdassa nykyisen väylän piennaralueita. Väylävirasto on päättänyt Lahdenväylän tiejaksolle 80 km/h mukaiset suunnitteluperusteet. Kaavalla merkinnöin tai määräyksin ei määritellä väylän nopeusrajoituksia. Nopeuden laskemisella saavutetaan hyötyjä liikenneturvallisuuden, päästöjen ja melutilanteen parantumisen myötä. Uudenmaan liiton luonnosvaiheen lausunnossa todettiin, että Lahdenväylän tulee säilyä pääväyläasetuksen tason I väylänä, ja selostuksen mukaan näin myös tapahtuu.

Pikaraitiotie

Maakuntakaavan mukaisesti Helsingin seudulla taajamatoimintojen vyöhykettä tulee kehittää rakenteeltaan verkostomaisena joukkoliikennekaupunkina. Viikinrannan-Lahdenväylän osayleiskaavaan ratkaisuun merkityt Viikin–Malmin pikaraitiotie sekä Tiederatikka tukevat tätä tavoitetta. Osayleiskaavassa Viikin–Malmin pikaraitiotie on linjattu Lahdenväylän varteen ja Koskelantien eteläpuolella Kustaa Vaasan tiellä ajoratojen keskelle. Uudenmaan liitto huomautti luonnosvaiheen lausunnossa, että Kustaa Vaasan tie on joukko- ja tavaraliikenteen kannalta merkittävä katu ja pikaraitiotien linjauksen muutos ajoradan keskelle aiheuttaa pikaraitiotielle pohjoisen suuntautuvan kaistan ylityksen. Tästä aiheutuvat vaikutukset joukko- ja tavaraliikenteeseen tulee selvittää ja huomioida kaavaratkaisussa. Kustaa-Vaasan tien järjestelyjä on tutkittu Lahdenväylän esiselvityksen sujuvuustarkasteluissa ja niiden mukaisesti liikenne jonoutuu liikennevalojen takia raitiotien ylityskohdassa Koskelantien eteläpuolella, mutta jonot purkautuvat nopeasti. Jonot eivät yllä Koskelantien rampin erkanemiskohtaan saakka. Uudenmaan liitto toteaa, että kaavan laadinnan aikana on selvitetty riittävästi liikennevalojen

vaikutusta Lahdenväylän raitiotien ylityskohdassa ja huomioitu ne kaavaratkaisussa.

Joukkoliikenteen vaihtopaikka

Maakuntakaavassa on merkitty kaava-alueelle joukkoliikenteen vaihtopaikka Lahdenväylälle Viikin keskustan pohjoispuolelle Lahdenväylään tukeutuen. Uudenmaan liiton mukaan Viikin-Malmin ja Raide-Jokerin pikaraitioiteilta tulee mahdollistaa sujuvat vaihtoyhteydet seudulliseen ja pitkämatkaiseen linja-autoliikenteeseen. Nyt kaavaratkaisu mahdollistaa vaihtoyhteyden Viikin kampuksen pysäkillä ja Uudenmaan liitto pitää ratkaisua maakunnallisten tarpeiden osalta hyvänä. Uudenmaan liitto totesi luonnosvaiheen lausunnossa, että selostukseen on kuitenkin syytä avata vaihtoyhteyden toteutumisen merkitystä myös valtakunnallisen ja pitkämatkaisen seudullisen linja-auto-liikenteen kannalta ja ne on lisätty selostukseen asianmukaisesti.

Luontoarvot ja ekologiset yhteydet

Suunnittelualue rajautuu etelässä maakuntakaavassa osoitettuun Natura 2000-alueeseen Vanhankaupunginlahden lintuvesi, joka on sekä luonto- että lintudirektiivin mukainen suojelualue. Lisäksi osa kaava-alueesta sijoittuu Vantaanjoen Natura-alueelle. Kaavaluonnoksen pohjalta on laadittu Natura-arvio, jossa esitetään suositukset lieventämistoimiksi. Arvioinnin perusteella kumpaankaan Natura-alueeseen ei kohdistu merkittäviä haitallisia vaikutuksia mikäli esitetyt lieventämistoimet huomioidaan kaavan valmistelussa.

Kaavaehdotukseen on luonnosvaiheen jälkeen täydennetty koko kaava- aluetta koskevia määräyksiä. Natura-alueisiin rajautuvilla alueilla tulee määräyksen mukaan suunnitella noin 50 metrin puustoinen suojavajöhyke tai muilla keinoin varmistaa, ettei Natura-alueelle suuntaudu hallitsematonta kulkua. Uudenmaan liitto esittää, että ”tai muilla keinoin” muutetaan muotoon ”ja lisäksi muilla keinoin”. Muutoinkin Uudenmaan liitto pitää erityisen tärkeänä, että jo osayleiskaavassa ohjataan riittävästi alueen virkistyskäyttöä ja ihmisten liikkumista herkkien luontoalueiden läheisyydessä. Alueen virkistyskäyttöpaine ja ihmistoiminnan häiriövaikutukset tulevat merkittävästi kasvamaan kaavan toteutuessa.

Maakuntakaavassa osoitettu Vantaanjoki-Pornaistenniemi viheryhteystarve on tärkeä osa Helsingin seudun viherkehää, sillä se yhdistää merenrantaa sisämaahan ja Helsingin keskuspuistoon. Yhteyden ekologinen merkitys on tunnistettu selvityksessä Uudenmaan ekologiset verkostot Zonation-analyysien perusteella (2018). Zonation-analyysien mukaan kyseinen yhteys on nykytilassaan jo heikentynyt eikä sille ole vaihtoehtoisia sijaintiratkaisuja tiiviisti rakennetussa ympäristössä.

Kaavaehdotuksessa osoitettu maankäyttö ei merkittävästi heikennä Vantaanjoki-Pornaistenniemi välistä ekologista yhteyttä nykytilanteeseen nähden. Lahdenväylä, tuleva pikaraitiotie ja muu ihmistoiminta muodostavat este- ja häiriövaikutuksia, joita voidaan hyvällä suunnittelulla jossain määrin lieventää. Uudenmaan liitto pitää tärkeänä, että viheryhteyden suunnittelussa ja toteuttamisessa varmistetaan metsäisen ja puustoisien ympäristön muodostaman verkoston mahdollisimman katkeamaton jatkuvuus. Uudenmaan liitto kiinnittää huomiota siihen, että VL-alueen määräyksessä todetaan erikseen luonnon monimuotoisuus ja ekologisten yhteyksien toimivuus, mutta niitä ei mainita VL/s -aluetta koskevassa määräyksessä, vaikka nämä kaksi merkintää yhdessä vaikuttavat maakuntakaavassa osoitetun viheryhteyden toimivuuteen.

Uudenmaan liitto pitää kaavaratkaisua luontoarvojen turvaamisen ja ekologisten yhteyksien osalta kohtuullisen onnistuneena. Virkistysalueita, suojelualuetta ja koko kaava-alueita koskevat määräykset edistävät Natura-arvojen turvaamista. Virkistyskäytön kasvu alueella sekä rakentamisen aiheuttamat muutokset ja häiriövaikutukset edellyttävät kuitenkin Natura-arvioinnissa esitettyjen lieventämistoimien riittävää huomioon ottamista.

Ilmastovaikutukset

Osayleiskaavatyössä on tarkasteltu ansiokkaasti alueen rakentamis- ja käyttövaiheen ilmastovaikutuksia. Näihin sisältyvät esirakentamisen, rakentamisen, rakennusten energiankulutuksen ja liikkumisen päästökehitys sekä hiilivarastojen muutokset. Selvästi merkittävin osa kaavan toteuttamisen laskennallisista ilmastopäästöistä aiheutuu alueen rakentamisvaiheesta. Arvio rakentamisaikaisten päästöjen osuudesta on edelleen noussut luonnosvaiheesta (75%) ehdotusvaiheeseen (80%). Arvioinnin mukaan rakentamisvaiheen päästöjä on mahdollista laskea puurakentamisella ja vähäpäästöisillä esirakentamismenetelmillä. Uudenmaan liitto tuo esille myös rakentamisen kiertotalouden merkityksen rakentamisen päästöjen minimoimiseksi. Kaavaselostuksessa tai -määräyksissä ei kuitenkaan esitetä keinoja, jotka ohjaisivat yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja toteuttamista tähän suuntaan.

Hiilinielujen kannalta on hyvä, että rakentaminen on osoitettu jo nykyisellään rakennetuille alueille, jolloin metsää ja kasvillisuutta voidaan säilyttää mahdollisimman paljon. Kaavaratkaisulla myös lisätään puuston ja muun kaupunkivihreän määrää, mikä on tärkeää ilmastomuutokseen sopeutumisen kannalta. Osayleiskaavassa on kuvattu tulvariskien ja hulevesien hallintaa sekä annettu näitä koskevia määräyksiä. Uudenmaan liitto tuo esille, että kaavaselostuksessa olisi hyvä kuvata myös omana kokonaisuutenaan osayleiskaavan keinoja varautua ja sopeutua ilmastomuutoksiin vaikutuksiin.

Yhteenveto

Osayleiskaavan tavoite tiivistää Lahdenväylän ympäristöä muun muassa tulevaan pikaraitiotiehen tukeutuen edistää maakuntakaavan kestävän kasvun ohjaamisen tavoitteita.

Osayleiskaavalla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia Lahdenväylään, joka säilyy pääväyläasetuksen tason I väylänä.

Osayleiskaavassa Viikin–Malmin pikaraitiotien linjauksella on vaikutuksia liikenteen sujuvuuteen Koskelantien eteläpuolella Kustaa Vaasan tiellä, joka on maakuntakaavassa joukko- ja tavaraliikenteen kannalta merkittävä katu.

Uudenmaan liitto pitää tehtyjä selvityksiä riittävinä ja kaavaratkaisu huomioi tältä osin maakuntakaavan tavoitteet.

Maakuntakaavassa osoitetun Vantaanjoki-Pornaistenniemi viheryhteyden suunnittelussa ja toteuttamisessa tulee varmistaa metsäisen ja puustoisien ympäristön muodostaman verkoston mahdollisimman hyvä jatkuvuus. Virkistyskäytön kasvu ja rakentamisen aiheuttamat häiriövaikutukset tulee huomioida osayleiskaavassa Natura-arvioinnin mukaisesti.

Puurakentamisella, vähäpäästöisillä esirakentamismenetelmillä sekä rakentamisen kiertotaloudella voidaan vaikuttaa osayleiskaavan toteuttamisen elinkaari-päästöihin. Kaavaselostuksessa tai -määräyksissä

ei kuitenkaan esitetä keinoja, jotka ohjaisivat yksityiskohtaisempaa suunnittelua ja toteuttamista tähän suuntaan.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- antaa edellä esitetyn ehdotuksen mukaisen lausunnon
- tarkastaa pöytäkirjan tämän pykälän osalta kokouksessa.

Esittelijä:

maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Mari Siivola

Asiantuntijat Ilona Mansikka ja Jouni Suominen

Täytäntöönpano:

Päätösote: Helsingin kaupunki